

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИДІВ І ЗМІСТУ ЗАВДАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Статтю присвячено висвітленню навчально-методичних матеріалів для оптимізації різних видів і змісту завдань з навчальної дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)" як важливої умови підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Наведено тлумачення самостійної роботи студентів, з'ясовано її роль при вивченні цієї дисципліни, визначено оптимальні види та умови, що забезпечують продуктивність, наведено й систематизовано види завдань для самостійної роботи з урахуванням їхнього змісту.

Ключові слова: українська мова за професійним спрямуванням, індивідуальне завдання, оптимізація, самостійна робота.

Постановка проблеми. Підготовка людини до життя і діяльності в нових конкурентних умовах, людини інноваційної, демократичної, самодостатньої, для якої отримання знань і використання їх у практичній діяльності стає сутнісною рисою способу життя відноситься до головних завдань освітньої галузі [2]. Систему базових фахових знань, умінь і практичних навичок висококваліфікований майбутній фахівець отримує у вищому навчальному закладі. Одночасно формується його професійна комунікативна компетентність як інтегральна властивість особистості, що базується на досконалому володінні українською літературною мовою у повсякденно-професійній, офіційно-документальній та ін. сферах і реалізується у вмінні здійснювати фахове спілкування, вести ефективні комунікативні взаємодії.

Однак набуті у виші знання недостатні для життя і діяльності у всезростаючому потоці постійно змінної інформації. Важливими факторами постають: здатність орієнтуватися в глобальному інформаційному просторі, потреба в самовдосконаленні впродовж життя, вміння самостійно засвоювати нові знання та інформацію, володіння навичками самостійної праці. З огляду на це роль самостійної роботи студентів як складової частини процесу пізнання та одного з елементів формування самостійності як особистісної риси актуалізується. Потребує свого розвитку і методика організації самостійної роботи, зокрема, практика оптимізації видів і змісту індивідуальних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика організації самостійної роботи студентів в сучасній педагогічній науці вже розроблена. Зокрема, її теоретичні основи закладено в працях А. Алексюка, С. Вітвіцької, В. Володько, В. Євдокимова, П. Підкасистого та ін. Практичні аспекти методики організації самостійної навчальної діяльності студентів з української мови за професійним спрямуванням проаналізовано в наукових статтях О. Дженджеро [1], Л. Удод [5]. Завдання для самостійної роботи містяться в навчальних посібниках Л. Азарової, Н. П'яст та Т. Іванець, Т. Вакуленко, С. Шевчук та І. Клименко, а також у численних методичних вказівках, укладених викладачами української мови за професійним спрямуванням вищих навчальних закладів.

Разом з тим простір для творчого пошуку педагогів вищої школи, удосконалення методики самостійної роботи студентів, зокрема, оптимізація видів і змісту індивідуальних завдань практично безмежний.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті полягає у висвітленні навчально-методичних матеріалів для оптимізації різних видів і змісту завдань з навчальної дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)" як важливої умови підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Серед основних завдань: тлумачення поняття "самостійна робота", з'ясування ролі самостійної роботи студентів при вивченні навчальної дисципліни, визначення оптимальних видів та умов, які забезпечують її продуктивність, розробка й систематизація різних видів завдань для самостійної роботи з урахуванням їхнього змісту.

Виклад основного матеріалу. Самостійна навчальна діяльність студентів під час вивчення української мови за професійним спрямуванням сприяє успішному засвоєнню норм і правил сучасної літературної мови, збагаченню загальнонавчального й суто професійного лексичного запасу, з'ясуванню особливостей використання мовних одиниць у фаховому спілкуванні, формуванню вмінь і навичок професійної комунікації, духовному становленню молоді особистості шляхом вивчення і використання у мовленнєвій практиці українського національного етикету. Складовою частиною самостійної навчальної діяльності виступає самостійна робота студентів. У методичній літературі самостійна робота тлумачиться неоднозначно, балансує від найважливішого компонента освітнього процесу, форми

організації навчального процесу, виду навчального заняття, методу навчання до виду навчальної діяльності, засобу організації самостійної діяльності студентів [1, с. 167-168; 3, с. 75]. Найбільш вдале і повне, на наш погляд, визначення: "самостійна робота – це спланована, організаційно й методично спрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється без прямої допомоги викладача для досягнення конкретного результату" [5, с. 77].

З-поміж оптимальних видів самостійної роботи студентів виділимо: самостійну підготовку до навчальних лекцій і практичних занять; опрацювання окремих тем навчальної дисципліни, віднесених до самостійного вивчення; пошук і опрацювання необхідної інформації, підготовка виступів, доповідей з наступним їх оприлюдненням; підготовка до публічного обговорення дискусійних питань; робота з текстами фахового спрямування, їх переклад; моделювання і розігрування виробничих ситуацій; розв'язання індивідуальних проблемних завдань; написання рефератів і наукових статей; підготовка мультимедійних презентацій; виконання наукових досліджень; підготовка до поточного, модульного та підсумкового контролю рівня засвоєння навчального матеріалу. Умовами, які забезпечують продуктивність самостійної пізнавальної діяльності студентів виступають: продумана, регламентована організація процесу самостійної роботи; оптимізація видів і змісту проблемних завдань; методичне (вказівки, методичні рекомендації, алгоритми виконання завдань та ін.) та інформаційне (навчальні посібники, словники, довідники, каталог Інтернет-сайтів та ін.) забезпечення; координуюча і стимулююча роль викладача, моніторинг стану виконання самостійного завдання; готовність і вміння діяти в середовищі деструктивних факторів і ситуацій невизначеності.

Із зазначених умов сфокусуємо увагу на основних видах завдань для самостійної роботи в курсі "Українська мова (за професійним спрямуванням)" для студентів напрямів підготовки "Будівництво", "Архітектура". Вони мають бути пізнавальними, креативними, доступними, враховувати динаміку інтелектуального росту особистості. Зміст завдань визначається робочою програмою навчальної дисципліни, навчальними посібниками, методичними матеріалами, специфікою майбутньої професії, актуальними особливостями сьогодення [4; 6]. Класифікацію основних видів завдань для самостійної роботи студентів та їхнє змістове наповнення пропонуємо далі.

Завдання, метою яких є самостійне опрацювання нормативних документів. 1. Опрацювати законодавчі акти України про мову. 2. Проаналізувати Національний стандарт України на оформлення документів ДСТУ 4163-2003. 3. Ознайомитися з положеннями законів України "Про будівельні норми" та "Про стандартизацію". 4. Засвоїти стандартизовані терміни галузей будівництва та архітектури. Опрацювати діючі нормативні документи. 5. Законспектувати приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводять у наукових текстах (ДСТУ 8302:2015).

Завдання, що передбачають збір, опрацювання необхідної пізнавальної інформації, підготовку і написання текстів доповідей, виступів, повідомлень з наступним виголошенням їх перед "відкритим мікрофоном", "розмовою в колі", в процесі навчальних дискусій тощо.

Тематика доповідей, виступів та повідомлень. 1. Мова як духовно-національний феномен. 2. Роль мови у підготовці майбутнього інженера-будівельника. 3. Європейські перспективи економічного і соціального розвитку держави. 4. Україна та Болонський процес. 4. Високі технології й українська наука. 6. Інновації у сфері будівництва та архітектури.

Тематика публічного обговорення дискусійних питань. 1. Україна – єдина, державна мова – єдина. 2. Унормування української літературної мови: діалекти і проблеми. 3. Мати вищу освіту – нині престижно? 4. Будівництво – шлях до підвищення добробуту людей. 5. Сучасний дизайн – європейська якість. 6. Якби я був керівником ... 7. Мова і менеджмент.

Тематика пізнавальних бесід. 1. Роль класиків української літератури у формуванні унормованої літературної мови. 2. Добра літературна вимова – то ознака правдивої інтелігентності людини (*Іван Огієнко*). 3. Культура усного фахового спілкування. 4. Особливості українського мовленнєвого етикету.

Самостійні завдання, спрямовані на збагачення загальноживаного й суто професійного рівнів лексики. 1. Ознайомитися з основними термінологічними словниками галузей будівництва та архітектури. 2. Скласти перелік словників (перекладних, енциклопедично-довідкових, тлумачно-перекладних тощо) вашого майбутнього фаху, які вийшли друком за останні роки. 3. Укласти словник відомих термінів Вашого фаху. 4. Укласти словник-пам'ятку бажаних / небажаних словосполучень у наукових текстах. 5. Ознайомитися з доступною ресурсною базою перекладних словників: друковані видання й інтернет-джерела.

Завдання, що передбачають вироблення алгоритму дій, етикетних норм поведінки. 1. Записати у вигляді правил, що не можна в жодному разі робити для того, щоб ділова бесіда була ефективною. 2. Укласти правила етикетного користування мобільним телефоном. 3. Сформулювати поради недосвідченому промовцеві "Як підготуватися до виступу з науковою доповіддю?". 4. Скласти алгоритм самоаналізу публічного виступу. 5. Розробити правила підготовки і написання реферату.

Завдання, пов'язані з аналізом фактів, явищ, подій. 1. Оцінити роль інтонаційних засобів виразності усного ділового мовлення. 2. Проаналізувати приклади порушення орфоепічних і акцентуаційних норм у радіо- та телемовленні, зовнішній рекламі. 3. Проаналізувати контракт, на основі якого Ви

навчається в університеті. 4. Проаналізувати анотації фахових наукових статей Вашої спеціальності. 5. Проаналізувати роль рецензування в підвищенні якісного рівня наукових праць.

Завдання з підготовки, моделювання і розігрування виробничих ситуацій. 1. Підготувати матеріали (довідь, тези, запитання) на професійну тему (будівництво, архітектура тощо) для участі у грі "Захоплення ініціативи в діалозі". 2. Скласти діалог: "Співбесіда керівника відділу будівельного об'єднання із відвідувачем". 3. Змоделювати стандартні, стереотипні спілкувальні ситуації, що носять етикетний характер: вітання, побажання, доброзичлива порада, пропозиція, згода, комплімент, схвалення, ввічлива відмова, зауваження, прощання. 4. Змоделювати і розіграти виробничі ситуації: індивідуальна та ділова бесіди, співбесіда з роботодавцем, діалоги з менеджерами окремих видів виробничої діяльності, проведення зборів трудового колективу тощо. 5. Укласти алгоритм і розіграти типову ситуацію ділової розмови по телефону.

Завдання, що передбачають самостійне укладання документів. Перелік документів, які студент укладає самостійно: автобіографія, резюме, характеристика, рекомендаційний лист, пояснювальна, доповідна, службова записка, службовий лист, протокол.

Завдання з підготовки і захисту мультимедійних презентацій. 1. Презентація будь-якого об'єкта, проекту, явища, події чи процесу за обраним фахом. 2. Презентація професії, яку опановуєте в університеті. 3. Презентація українознавчої тематики.

Завдання з організації студентської наукової конференції. 1. Підготувати пакет документів, необхідних для проведення студентської наукової конференції "Українська мова: сьогодення і перспективи". 2. Написати план та тези виступу на конференції "Українська мова: сьогодення і перспективи".

Завдання з підготовки, написання і презентації наукових праць.

Тематика рефератів. 1. Мова – душа нації. 2. Українське слово у сфері будівництва та архітектури. 3. Культура мови – мірило освіченості спеціаліста. 4. Професіоналізми в українській літературній мові. 5. Способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування. 6. Мовний етикет українців. 7. Українська термінологія як чинник державності української мови. 8. Особливості перекладу наукових текстів.

Тематика наукових статей. 1. Інновації в будівництві – шлях до європейської якості. 2. Енергозберігаючі технології в будівництві. 3. Раціональний менеджмент як один зі шляхів підвищення ефективності будівництва. 4. Показники безпеки сучасного будівельного об'єкта. 5. Особливості зведення будівель в умовах ущільненої забудови. 6. Використання декоративно-прикладного мистецтва в інтер'єрі. 7. Роль природного освітлення в архітектурі. 8. Соціокультурна адаптація історичних будівель до сучасного використання.

Тематика наукових досліджень. 1. Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізаційних процесів. 2. Українська термінологія і національні культурні традиції. 3. Запозичена лексика в українському діловому мовленні. 4. Особливості лексичного складу сфери будівництва та архітектури. 5. Професійна риторика: традиції та сучасність. 6. Лексикографічна компетенція як показник мовної культури.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Значний масив розроблених і систематизованих видів індивідуальних завдань різного змісту, тематика пізнавальних, дослідницьких заходів та фрагментів навчальних занять дозволяють оптимізувати процес самостійної навчальної діяльності студентів, розвивати їхні креативні якості.

Проблематика подальших досліджень пов'язана з розширенням бази різномістових проблемних завдань, удосконаленням методики і практики організації самостійної роботи студентів.

Використані джерела

1. Дженджеро О. Л. Творча самостійна робота студентів неспеціальних факультетів у процесі вивчення дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)" / О. Л. Дженджеро // Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – № 135. – С. 167–171.
2. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Г. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 4. – С. 4–11.
3. Махомета Т. М. Самостійна робота першокурсників при вивченні аналітичної геометрії / Т. М. Махомета // Науковий часопис нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі. – 2011. – Вип. 8. – С. 75–80.
4. Робоча програма навчальної дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)" для студентів усіх спеціальностей НУВГП / Л. Д. Малевич, М. М. Дзюба. – Рівне : НУВГП, 2017. – 11 с.
5. Удод Л. В. Самостійна робота як засіб мотивації студентів до вивчення української мови за професійним спрямуванням / Л. В. Удод // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1(45). – Ч. I. – С. 74–83.
6. Шевчук С. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2011. – 696 с.

Шийка С. В.

**ОПТИМИЗАЦИЯ ВИДОВ И СОДЕРЖАНИЯ ЗАДАНИЙ
ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ
КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ**

В статье освещены учебно-методические материалы для оптимизации различных видов и содержания заданий по дисциплине "Украинский язык (для профессиональных целей)" как важного условия повышения эффективности самостоятельной работы студентов. Приведено толкование самостоятельной работы студентов, раскрыта ее роль в изучении учебной дисциплины, определены оптимальные виды и условия, обеспечивающие производительность, приведены и систематизированы различные виды заданий для самостоятельной работы с учетом их содержания.

Ключевые слова: украинский язык для профессиональных целей, индивидуальное задание, оптимизация, самостоятельная работа.

Shyyka S. V.

**OPTIMIZATION OF TYPES AND CONTENT
OF TASKS IN UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES
AS AN IMPORTANT FACTOR
OF STUDENTS' SELF-STUDY WORK EFFECTIVENESS**

Highlighted in the article are the important factors that influence the development of an individual which are: the ability to navigate in the global information space, the need for self-improvement throughout life, the ability to independently accumulate new knowledge and information, and master the skills of self-study work. Student's self-study work is an integral part of cognition and one of the elements to form their independence. Methods of organizing self-study work need up-dating as well as optimizing the types and content of individual tasks.

The purpose of this paper is to highlight educational and methodological materials for optimal use of various types and content of tasks in the academic discipline "Ukrainian language (for professional purposes)" as an important condition for improving the efficiency of students' self-study work. Among the main tasks are: the interpretation of the concept "self-study work", the determination of its role in mastering the discipline, the definition of optimal types and conditions that ensure its productivity, the development and systematization of various types of tasks for self-study work, taking into account their content.

The focus is on the main types of tasks for self-study work in the Ukrainian language for students who major in "Construction" and "Architecture". The content of tasks is determined by the syllabus, teaching aids, teaching materials, specifics of the future profession, actual features of the present. The basic requirements for them are: the novelty of information, creativity, accessibility, focus on the dynamics of intellectual growth of an individual. Classification of types of tasks for students' self-study work and their content are given.

To conclude, a significant array of developed and systematized types of self-study tasks, the topics of cognitive and research activities, and parts of training sessions help optimize the process of students' independent educational activity and develop their creativity.

Key words: Ukrainian language for professional purposes, individual task, optimization, self-study work.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2017.